

Materiały pomocnicze dla realizacji projektu

„Prześwietny Gdańsk czyli czego nie ma w podręcznikach a co chcielibyśmy pokazać. Szkolny, interaktywny przewodnik po wielokulturowym Gdańsku. Model edukacji kulturowej”

Projekt jest współfinansowany ze środków miasta Gdańska

Świat bliski, którego nie znamy

Historia Gdańska zmiotła ale i przywiała doń ludzi różnych nacji, języka i religii. Ślady pamięci i dzień dzisiejszy nadają niepowtarzalny koloryt miastu i specyficzny klimat. Gdańsk jest miastem gdzie bogactwo różnorodności wielu pokoleń i wielu kultur przesądza i decyduje o duchu tego miejsca. Przybliżanie dorobku kulturalnego mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących w przeszłości i obecnie jest niezbędne dla kształtowania postawy tolerancji, empatii, otwartości i zrozumienia historii własnej, tak ważnej dla samoidentyfikacji młodych ludzi. Gdańsk, niejako miasto migrantów, od stuleci stanowił żywą mieszankę kulturową.

Od 2004 roku corocznie w Gdańsku odbywa się cykl spotkań i koncertów prezentujących różnorodność oraz bogactwo mniejszości narodowych, które żyją i mieszkają w Gdańsku pod hasłem „Biografie Gdańskich – Dni Mniejszości Narodowych”. Spotkania nawiązują do wyjątkowych tradycji wielokulturowego Gdańska i są wyrazem idei wspólnoty jego dziedzictwa kulturowego. W XVI i XVII wieku żyli tutaj Niemcy, Polacy, Żydzi, Holendrzy czy Szkoci. Dziś są to też muzułmanie, Ukraińcy a nawet Grecy. Gdańsk był i jest tygłem kulturowym, a bogactwo tych kultur odcisnęło trwałe ślad na mieście.

Warto stale uświadamiać gdańskie bogactwo wielokulturowości i poszukać jej ducha.

Ponieważ powszechnie znamy polską i niemiecką historię Gdańska, warto zapoznać się też z innymi historiami: żydowską, tatarską, ukraińską czy szkocką.

Nasze materiały pomogą nauczycielom w pracy oraz przybliżą inne gdańskie narodowości i wyznania -zarówno w ramach realizacji projektu, jak również podczas pracy na lekcjach np. historii, wos, historii i społeczeństwa czy projektów gimnazjalnych.

Wskazówki: Pod poniższym adresem znajdziecie wszystkie podstawowe informacje na temat wszystkich mniejszości narodowych i etnicznych na Pomorzu. Korzystając z zamieszczonych, najbardziej aktualnych adresów możecie np. zaprosić przedstawiciela danej mniejszości do szkoły, jak również umówić się na spotkanie w siedzibie związku, w meczecie zamówić lekcję lub odwiedzić synagogę w Gdańsku-Wrzeszczu.

<http://www.gdansk.uw.gov.pl/mniejszosci-narodowe-i-etniczne>

<http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/mniejszosci/charakterystyka-mniejs/6480,Charakterystyka-mniejszosci-narodowych-i-etnicznych-w-Polsce.print>

Interesującą pozycją wprowadzającą do tematyki jest praca gdańskich naukowców, wydana przez Gdańską Wyższą Szkołę Humanistyczną pt: *W kręgu pytań o tożsamość narodową i etniczną Pomorza Gdańskiego*. Publikacja jest poświęcona problematyce tożsamości mniejszości narodowych i etnicznych zamieszkujących Pomorze Gdańskie w aspekcie historycznym i politologicznym oraz ich aktywności we współtworzeniu polskiej kultury. Można ją pobrać bezpłatnie ze strony :

http://www.epnp.pl/ebook/w_kregu_pytan_o_tozsamosc_narodowa_i_etniczna_pomorza_gdanskiego

Na stronie poniższej znajdziemy interesujące miejsca i zabytki symbolizujące historyczne mniejszości. Zestawienie można potraktować jako punkt wyjścia dla realizacji niniejszego projektu oraz innych przedsięwzięć edukacyjnych związanych z Gdańskiem <http://www.gdansk.pl/turystyka,1387.html>

O wadze problemu mniejszości narodowych w Polsce niech świadczy fakt , iż działa Komisja Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych a ostatnie spotkanie miało miejsce 12 marca 2014 <https://mac.gov.pl/aktualnosci/jak-uczyc-o-mniejszosciach>

Część I

Propozycje metodologiczne

Na dobry początek proponujemy scenariusz na podstawie programu edukacyjnego „Różni-Równi” Stowarzyszenia „Jeden Świat” dla uczniów szkół średnich. W uproszczony sposób można zrealizować go także na poziomie gimnazjum. Zajęcia wprowadzające ułatwią nam przeprowadzenie projektu.

Lekcja o mniejszościach

Cele: Po lekcji uczniowie powinni:

- Znać podstawowe informacje na temat mniejszości (definicja, liczebność, obszar występowania)
- Wiedzieć, że mniejszości posiadają swoje prawa i znać ich treść

Czas trwania : 90 min.

Treści:

- Jedna definicja mniejszości (opisowa)
- Jakie i gdzie są mniejszości?
- Skąd się wzięli (rys historyczny) – tradycje wielokulturowości w Polsce

- Jakie są prawa mniejszości?
- Przejawy aktywności + dorobek kulturalny (co wnoszą?)
- „Odczucie” mniejszości

Przebieg lekcji:

SZNUREK – skąd się wzięły mniejszości w Polsce (15 min.). Zabawa ma na celu wyjaśnienie pochodzenia mniejszości w Polsce oraz unaocznienie uczniom sytuacji mniejszości. Sznurek to granica! (trzeba o tym powiedzieć uczniom, ludzie są związani z ziemią, to granice się przesuują!)

Materiały: sznurek, wstążeczki w czterech kolorach.

Przebieg:

- a) Dzielimy klasę na cztery grupy i każdej grupie przypisujemy wstążeczkę określonego koloru
- b) Jedna grupa ustawia się w środku – tę grupę otaczamy sznurkiem
- c) Pozostałe stoją na zewnątrz, w grupach również oddzielonych od siebie
- d) Prowadzący wyjaśnia, że sytuacja obrazuje cztery państwa z ich mieszkańcami
(w każdym kraju obowiązuje ten sam język, religia, zwyczaje, kultura)
- e) Prowadzący zmienia położenie sznurków, tak że, w obrębie jednej grupy znajdują się osoby z różnymi wstążeczkami Sytuacja uległa zmianie, prowadzący wyjaśnia, że teraz w obrębie jednego państwa znajduje się kilka narodowości. Osoby będące w mniejszości w danym państwie wyznają inną religię, mówią innym językiem, kultywują inne zwyczaje.

Prowadzący zadaje „mniejszości” następujące pytanie :

„Jakie są teraz wasze odczucia?” „Jak się czujecie jako mniejszość?” O to samo pyta większość: „Jak się czujecie jako większość, gdy obok was są mniejszości?”

dyskusja

RYS HISTORYCZNY – mini wykład o mniejszościach np. w formie pytań do uczniów.

- a) Czy wiecie jak sytuacja wygląda dziś?
- b) Polska jest aktualnie krajem prawie jednorodnym – mniejszości stanowią 2-3%.
- c) Czy wiecie jak wyglądała dawniej sytuacja mniejszości w Polsce? (Polska posiada wieloletnie tradycje wielokulturowości – Rzeczpospolita Obojga Narodów – gdzie obok Polaków mieszkali Litwini Ukraińcy, Białorusini, Żydzi, Tatarzy i inni).

d) Po odzyskaniu niepodległości w 1918 r. mniejszości stanowiły ok. 30% obywateli II Rzeczypospolitej.

e) Co się zdarzyło po II wojnie światowej? sytuacja, ze względu na Holocaust, przesiedlenia (np. Akcja „Wisła” 1947 r. – kto wie co to jest Akcja „Wisła”?), przesunięcia granic uległa diametralnej zmianie. Władze nie pozwalały pozostałym w Polsce mniejszościom na kultywowanie własnej tradycji. Dopiero rok 1989 przyniósł zmianę polityki wobec osób należących do mniejszości, które obecnie chronione są prawem.

*Akcja „Wisła” – akcja przesiedlania ludności z pd.-wsch. obszarów Polski na tzw. „Ziemie Odzyskane” w 1947 roku. Pretekstem była ostateczna likwidacja oddziałów UPA (Ukraińskiej Powstańczej Armii), a skutkiem wysiedlenie ponad 140 tys. Łemków i Ukraińców zamieszkujących tamte tereny.

DEFINICJE (5 min.) – Prowadzący odczytuje kolejne hasła-charakterystyki mniejszości, a klasa odpowiada czy jest ono zgodne z prawdą czy nie. Prawidłowe charakterystyki mniejszości są przyklejane na tablicy. Podsumowując jeszcze raz przeczytać definicję.

Lista haseł:

- mniejszości wyróżniają się odrębnym pochodzeniem narodowym lub etnicznym (tak)
- członkowie mniejszości to obywatele Polski (tak)
- mniejszości nie dążą do zachowania własnych tradycji (nie)
- mniejszości stanowią co najmniej połowę obywateli państwa na terenie którego mieszkają (nie)
- mniejszości prowadzą często działalność oświatową (tak)
- mniejszości nie mogą być reprezentowane w parlamencie lub samorządzie lokalnym (nie)
- mniejszości chcą kultywować własne tradycje i zachować swój język (tak)
- tradycyjnie zamieszkują na terenie Polski (tak) W tym punkcie prowadzący tłumaczy, że emigranci, co do zasady nie stanowią mniejszości narodowych. Niekiedy pojawiają się jednak problemy z klasyfikacją np.: Wietnamczycy żyjący w Polsce są traktowani jako emigranci.

Następnie prowadzący tłumaczy jaka jest różnica między mniejszością narodową a etniczną. Mniejszości narodowe mają kraj, z którym czują się związane np.: Białorusini-Białoruś. Mniejszości etniczne kraju nie posiadają np.: Romowie.

Definicja (źródło – ustawa zamieszczona w niniejszym opracowaniu)

Ćwiczenie pt. „Wybieramy narodowości z listy” (10 min.)

Grupy otrzymują karteczki na których wypisane są mniejszości narodowe i etniczne. Ich zadaniem jest wybór mniejszości występujących w Polsce i odrzucenie niewystępujących.

Niemcy, Białorusini, Belgowie, Ukraińcy, Litwini, Francuzi, Łemkowie, Żydzi, Romowie (Cyganie), Karaimi, Tatarzy, Portugalczycy, Rosjanie, Ormianie, Anglicy, Czesi,

Uczniowie z prowadzącym korygują odpowiedzi. Jeżeli ustalimy, że dana mniejszość występuje to przyklejamy ją na tablicy (patrz materiały pomocnicze).

Następnie prowadzący zadaje całej klasie pytanie:

Czy wiecie, których mniejszości jest najwięcej? Uczniowie odpowiadają, a prowadzący koryguje wypowiedzi. Ustalamy wspólnie prawidłową kolejność wieszając wg kolejności plansze (od najliczniejszych do najmniej licznych). Możemy też podać liczby mniejszości zamieszkujących w Polsce. Trzeba pamiętać, że oszacowanie ilości mniejszości nie jest łatwe. Organizacje mniejszościowe podają inne liczby, badacze mniejszości jeszcze inne, a oficjalne dane są jeszcze inne.

Liczebność mniejszości w Polsce znajdziemy na stronie:

<https://www.msw.gov.pl/>

Ustawa o o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym Dz.U. z 2005 r. Nr 17, poz. 141

Art. 2.

1. Mniejszością narodową, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty narodowej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- 6) utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

2. Za mniejszości narodowe uznaje się następujące mniejszości:

- 1) białoruską;
- 2) czeską;
- 3) litewską;
- 4) niemiecką;

- 5) ormiańską;
- 6) rosyjską;
- 7) słowacką;
- 8) ukraińską;
- 9) żydowską.

3. Mniejszością etniczną, w rozumieniu ustawy, jest grupa obywateli polskich, która spełnia łącznie następujące warunki:

- 1) jest mniej liczebna od pozostałej części ludności Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) w sposób istotny odróżnia się od pozostałych obywateli językiem, kulturą lub tradycją;
- 3) dąży do zachowania swojego języka, kultury lub tradycji;
- 4) ma świadomość własnej historycznej wspólnoty etnicznej i jest ukierunkowana na jej wyrażanie i ochronę;
- 5) jej przodkowie zamieszkiwali obecne terytorium Rzeczypospolitej Polskiej od co najmniej 100 lat;
- 6) nie utożsamia się z narodem zorganizowanym we własnym państwie.

4. Za mniejszości etniczne uznaje się następujące mniejszości:

- 1) karaimską;
- 2) łemkowską;
- 3) romską;
- 4) tatarską.

[...]

<http://mniejszosci.narodowe.mac.gov.pl/mne/prawo/ustawa-o-mniejszosciac/6492,Ustawa-o-mniejszosciach-narodowych-i-etnicznych-oraz-o-jezyku-regionalnym.html>

Dla zainteresowanych problematyką mniejszości narodowych proponujemy podręcznik zawierający scenariusz zajęć o mniejszościach

http://www.hfhr.org.pl/wielokulturowosc/documents/doc_79.pdf

Krótki przewodnik po najistotniejszych metodach aktywizujących.

Metaplan

Inaczej metoda zwizualizowanej dyskusji, polega na jej plastycznym zapisie. Uczestnicy dyskutują na określony temat a wnioski zapisują na kolorowych kartkach papieru, które następnie wspólnie przykleja się na dużym arkuszu wg określonego schematu. Jest to metoda pozwalająca dostrzec wieloaspektowość omawianego tematu. Uczy zarówno analizowania i oceny faktów, jak i poszukiwania rozwiązania problemu. Jest skuteczna nie tylko podczas lekcji historii czy wos ale również podczas podejmowania drażliwych tematów poruszanych na lekcjach wychowawczych gdy chcemy, aby to uczniowie sami zmierzili się z problemem.

Do przeprowadzenia zajęć potrzebne będą: duże arkusze papieru, kolorowe kartki (4 kolory), markery, taśma klejąca.

Przebieg zajęć:

1. Przedstawienie problemu w postaci tezy/stwierdzenia/pytania
2. Podział uczniów (uczestników) na 4 grupy. Można zastosować dwa sposoby:

a) w jednym przypadku rozdać wszystkim zespołom duży arkusz papieru i markery.

Nauczyciel ustala limit czasu na ok.25min. Uczniowie tworzą plakat odpowiadając na pytania:

- o jak jest?
- o jak powinno być?
- o dlaczego nie jest tak jak być powinno?

Wnioski zapisują na plakacie, jedna z osób omawia je. Następnie wspólnie, na oddzielnym plakacie zapisuje się wypracowane w ramach dyskusji wspólne wnioski.

b) poszczególne zespoły otrzymują kolorowe kartki na których odpowiadają na

powyższe pytania i dodatkowe pytanie

- o co zrobić, aby było tak jak być powinno?

Nauczyciel zbiera odpowiedzi a następnie przykleja je na wspólnym plakacie, który wspólnie się omawia.

Plakat z zapisem dyskusji można powiesić na ścianie.

Metoda pracy w grupach

Podział na grupy (najlepsze 4-5 osobowe) pobudza uczniów do aktywności intelektualnej, ma wpływ na dynamiczny charakter lekcji, uczy pracy w zespole, pozwala na wymianę doświadczeń, wzajemnie inspiruje, buduje więzi między uczestnikami grupy jako że wymaga współpracy, uczy kooperacji i respektowania przyjętych zasad społecznych.

Dobór grup może być przypadkowy (losowy) lub koleżeński. W zależności od rodzaju zadania, które grupa ma wykonać. Można tu pójść na kompromis: pary koleżeńskie łączone w czwórki przez nauczyciela. Dobrze jest zwrócić uwagę by poziom grup był wyrównany,

zwłaszcza jeśli włączamy element rywalizacji międzygrupowej. Problemem może być także sytuacja, gdy uczeń słabszy może „ukryć się” za grupą.

Praca w grupach wymaga od nauczyciela przygotowania materiałów pomocniczych, co może być pracochłonne czy kosztowne, ale pozwala na uatrakcyjnienie i kreowanie lekcji przez nauczyciela.

Technika „kuli śnieżnej” – polega na przechodzeniu od pracy indywidualnej do pracy w grupie.

„Układanka” – czyli praca w tzw. grupach „eksperymentalnych” – gdy grupa pracuje nad częścią zagadnienia tworzącego lekcję. Uczniowie studiują swój materiał i przygotowują prezentację dla pozostałych grup. Podczas stosowania tej metody należy pamiętać o ustalonej kolejności.

Uwaga: należy przed podjęciem zadania ustalić razem normy grupowe (np. pomagaj, słuchaj innych, pytaj o opinię, oddzielaj opinie od faktów, bądź aktywny, dbaj o dobrą atmosferę).

Metoda projektów

Metoda zakładająca przedsięwzięcie wieloaspektowe, wymagające dłuższego czasu, zaplanowanych działań realizowanych etapowo, a także przygotowania zebranych materiałów i sposobu ich prezentacji w formie opracowań, esejów, plakatów, wystaw itp. Metoda sprawdza się szczególnie wówczas gdy chcemy pogłębić określoną tematykę lub przygotować działanie zakładające międzyprzedmiotowy charakter przedsięwzięcia. Uczy samodzielnego zdobywania nowych informacji, poszukiwania różnych źródeł i ich krytycznej analizy, zmusza do systematyczności, uczy współdziałania w grupie i rozwija umiejętności społeczne jak: podejmowanie decyzji, słuchania innych i dzielenia się swoją wiedzą, rozwiązywania konfliktów, wyrażania własnych opinii.

Nauczyciel musi przygotować kryteria projektu (cele, terminy realizacji poszczególnych etapów i całości, podział zadań, sposób oceniania) i zapoznać z nimi uczniów. Kryteria powinny być znane od początku pracy. Wskazane jest aby uczniowie sami uczestniczyli zarówno w opracowywaniu zasad pracy jak i w ocenianiu pracy swojej i pracy innych, szczególnie na poziomie współpracy.

Projekt składa się z następujących etapów:

- wybór tematu (może być sformułowany podczas „burzy mózgów” lub narzucony przez nauczyciela lub wybrany przez grupę w oparciu o ogólnie sformułowane ramy czyli w zależności od realizowanego celu)
- ustalenie celów czyli określenie zadań do wykonania przez uczniów
- sposobu realizacji
- wybór treści (można podać wstępną bibliografię i wskazówki praktyczne gdzie szukać informacji, w jaki sposób organizować sobie pracę i zbierać dane) oraz sformułowanie podstawowych pytań badawczych
- powiązania międzyprzedmiotowe (jeśli wymaga tego treść tematyczna)
- sformułowanie sposobu prezentacji zebranych materiałów (nie należy się do tego przywiązywać w pierwszej fazie, gdyż często ulega zmianie na skutek przemyśleń i powstających zbiorów) i sprawozdania z przebiegu pracy

- o ustalenie harmonogramu poszczególnych etapów pracy nad projektem oraz prezentacji końcowej, która stanowi punkt wyjścia oceny końcowej (prezentacja może mieć formę: plansz, wystawy, książeczki, inscenizacji, krótkiego wykładu, gry edukacyjnej, slajdów czy filmu, eseju, wywiadów itp.) Nauczyciel powinien konsekwentnie i systematycznie sprawdzać etapy pracy.

Metoda portfolio

Jest to metoda polegająca na gromadzeniu różnorodnych znaków/materiałów identyfikujących wybrany temat. Jest stosowana w problematyce, którą chcemy poznać dogłębniej. Pozwala na dużą samodzielność w doborze treści przez uczniów. Polega na przedstawieniu uczniom jednego bądź wielu tematów, by uczeń bądź para uczniów opracowywała inne zagadnienie w formie teczek, segregatorów, albumów w których gromadzą różnorodne materiały na zadany temat: wycinki prasowe, rysunki, zdjęcia, notatki własne, wywiady itp.

Do przygotowanego portfolio uczeń powinien przygotować notatkę poświęconą swej pracy, w której powinno znaleźć się sprawozdanie, wykaz lektur i adresów internetowych, opis podjętych działań i zrealizowanych pomysłów, ocena tematu, stopnia trudności dostępu i wyboru informacji. Jeśli uczniowie pracują w grupach, to powinien zawierać również przydział zadań.

Nauczyciel powinien systematycznie sprawdzać postępy pracy uczniów

Portfolio może być przygotowaniem do stworzenia pólki bibliotecznej.

Inne propozycje metodologiczne

Praca muzealnika – czyli jak stworzyć swój własny warsztat pracy: odczytywać, gromadzić, inwentaryzować informacje i uporządkować je.

- a) Zabytek i jego inwentaryzacja
- b) Przygotowanie życiorysu postaci
- c) Wycieczki po regionie wyznaczonymi samodzielnie przez uczniów szlakami tematycznymi,

Jakie prace dokumentacyjne muzealnika możemy wykonać

Dokumentacja fotograficzna – element niezbędny w pracy z zabytkami stanowi dokument przebiegu prac. Jej celem jest przedstawienie stanu zachowania, dokumentacja uszkodzeń oraz najcenniejszych detali architektoniczne. Wybór poszczególnych elementów jest ważny i powinien być poparty wiedzą tak, aby przygotowywana dokumentacja przedstawiała wymierną wartość naukową i poznawczą.

Wykonywanie kart ewidencyjnych zabytków (białe karty)

Białe Karty stanowią część dokumentacji zabytku wpisanego do rejestru zabytku. Wykonywane są według jednolitych wzorów. Zawierają informacje dotyczące zachowania oraz historii zabytku, a także jego dane adresowe, opis, plany i dokumentację fotograficzną.

Więcej informacji na ten temat znajdziemy na stronach Narodowego Instytutu Dziedzictwa:

http://www.nid.pl/pl/Dla_specjalistow/Badania_i_dokumentacja/zabytki-ruchome/archiwum-kart-ewidencyjnych/

Kwerendy archiwalne

Kwerenda ma na celu zebranie istotnych informacji dotyczących przeszłości badanego obiektu. Jest to opracowanie historyczne oparte na źródłach pisanych, ikonografii i kartografii udostępnionych np. w archiwach państwowych czy kościelnych i na podstawie prac naukowych.

Inwentaryzacja cmentarza

Na przykład wykonanie map nekropolii z zaznaczonymi nagrobkami. Częścią dokumentacji mogą być rysunki i fotografie. Opis zawiera informacje o zastosowanych materiałach i stan zachowania a nawet zadrzewienie, itp..

Obszar zainteresowań:

1. Zasłużeni, znani i nieznani przedstawiciele mniejszości o których warto pamiętać – detektyw gdański, czyli poszukiwania bohatera
2. Historia materialna, czyli ślady po przeszłości: ulice, budynki, cmentarze, architektura, pomniki itp., ich cechy charakterystyczne i szczególne zabytki – ślady związane z wielokulturowym charakterem miasta
3. Źródła jak pamiątkowa księga, którą możemy odczytać: stara fotografia, dokumenty rodzinne, parafialne, archiwalne, polecana literatura i strony internetowe, monograficzne opracowania „wymiatamy” nasze szafy, strychy i piwnice czyli szukanie pamiątek z przeszłości.
4. Moje okolice czyli spacer po dzielnicy – obserwacja starej i nowej architektury.

Warto skorzystać z cennych zasobów zgromadzonych przez instytucje kulturalne w Gdańsku.

Ślady pamięci lokalnej powinny w ramach podjętych przedsięwzięć utrwalone przez młodzież za pomocą różnorodnych nośników pamięci tak, by można wpisać je w schemat interaktywnego „Przewodnika” i umieścić na stronie internetowej. Taka interaktywna mapa, dopisywanie i oznaczanie miejsc z rozdziałem „Mały słownik wielkich Gdańszczan” mogą stanowić interesujący suplement do historii Gdańska.

Nośniki: - fotografia, film, praca plastyczna, prezentacja multimedialna, wystawy fotografii, camera obscura. Są to metody aktywizujące, które można wykorzystać zarówno w projekcie, jak kształtowania umiejętności życiowych uczniów, rekonstrukcje historyczne.

Przedsięwzięcia te oraz seminarium we wrześniu 2014 wzbogacą warsztat pracy, przygotują nauczycieli do realizacji własnych przedsięwzięć i pomogą wesprzeć uczniów podczas konkursu dla szkół gdańskich pt: „**Prześwietny Gdańsk**” .

Ponieważ warto poznawać i otwierać się na wyznawców innych religii, poznawać ich światopogląd, zwyczaje, obrzędy i czerpać wiedzę ze źródła, by nie ulegać fałszywym stereotypom, zachęcamy do poznania historii mniejszości narodowych i etnicznych Gdańska na wybranych przykładach.

Część II

Mniejszości narodowe w Gdańsku /wybrane/

1.Mniejszość tatarska

Rys historyczny .Według MSW „Tatarzy to mniejszość etniczna, do której przynależność podczas przeprowadzonego w 2002 r. Narodowego Spisu Powszechnego zadeklarowało 447 obywateli polskich, w tym: w województwie podlaskim - 319, pomorskim - 28, mazowieckim - 22, wielkopolskim - 20. Tatarzy zamieszkują rdzenne kolonie tatarskie na Białostocczyźnie (Bohoniki i Kruszyniany) oraz miasta: Białystok, Sokółkę, Dąbrowę Białostocką i Gdańsk”. Według szacunków Narodowego Centrum Kultury Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej im. Leona Mirzy Kryczyńskiego i innych źródeł, Tatarów w Polsce jest więcej, ok.4000 osób, natomiast osób , które mają w sobie jakąś domieszkę krwi tatarskiej często nieświadomych tego – może być nawet ok.100 000 . Tatarzy żyjący w Polsce nie zachowali swojego języka, natomiast zachowali odrębność wyznaniową – są muzułmanami, zachowali także tradycję pochodzenia i obyczaje. Są dobrze zasymilowani w polskiej rzeczywistości kulturowej i znaczna część z nich nie ujawnia swojego pochodzenia. Zasymilowani Tatarzy wnieśli duży wkład w kulturę polską. Pochodzenia tatarskiego był wybitny pisarz Henryk Sienkiewicz, laureat nagrody Nobla, a w czasach współczesnych – artystka rzeźbiarka Magdalena Abakanowicz i Selim Chazbijewicz, poeta i publicysta.

Nazwa Tatarzy dotyczy grupy ludów tureckich i pochodzi prawdopodobnie od słowa Tatarlar (Татарлар) . Niektórzy autorzy twierdzą, że słowo „Tatar” pochodzi z języka chińskiego. W kronikach chińskich plemiona mongolskie oraz podbite przez nie ludy tureckie nazywano „Ta-ta” lub „Ta-tan”

Tatarzy realizowali się przede wszystkim w służbie wojskowej. Podczas rozbiorów brali udział w powstaniu kościuszkowskim i kolejnych powstaniach niepodległościowych. Mimo to Tatarzy w zaborze rosyjskim byli dobrze traktowani przez władze rosyjskie, gdyż Rosjanie próbowali zantagonizować Tatarów - muzułmanów i Polaków katolików. Dlatego ułatwiali Tatarom dostęp na stanowiska w administracji wojskowej i cywilnej. Jednak Tatarzy korzystając z tych możliwości , równocześnie dbali o zachowanie dobrych stosunków z Polakami.

Zdaniem Selima Chazbijewicza, jednego z najwybitniejszych znawców problematyki tatarskiej, w okresie międzywojennym, zwłaszcza po roku 1926, polscy Tatarzy byli faworyzowani przez władze sanacyjne. Grały tu rolę takie czynniki jak :przyjaźń marszałka Piłsudskiego z Aleksandrem Sulikiewiczem, jednym z współtwórców PPS, udział tatarskiej kawalerii w wojnie 1920 roku, zdecydowanie propolskie stanowisko ludności tatarskiej na kresach, nieduża ilość polskich Tatarów, niestanowiąca zagrożenia dla wewnętrznej polityki państwa, udział Tatarów w wysiłku zbrojnym dawnej Rzeczypospolitej oraz w powstaniach narodowych w XIX w., znaczna asymilacja kulturowa ludności tatarskiej z polskim otoczeniem, udział organizacji tatarskich w realizacji polityki wschodniej Piłsudskiego. W czasie II wojny światowej w kampanii we wrześniu 1939 roku brał udział szwadron tatarski. Po zakończeniu wojny w wyniku zmiany polskiej granicy na wschodzie, większość skupisk tatarskich pozostała na terenach przyłączonych do ZSRR. W Polsce pozostały nieliczne w województwie białostockim. Osiedlali się na Ziemiach Odzyskanych m.in. w Gdańsku, Trzciance koło Piły, Gorzowie Wielkopolskim, Olsztynie, Elblągu, Szczecinie,

Wrocławiu, Oleśnicy i Jeleniej Górze. Po 1989 roku nastąpiło ożywienie kulturalne i etniczne mniejszości tatarskiej, będące nawiązaniem do lat międzywojennych i bardzo aktywnej wówczas działalności Tatarów polskich. Prowadzona jest działalność publicystyczna, wydawane są nieregularnie: 'Życie Muzułmańskie' i 'Rocznik Tatarów Polskich'

Mniejszość tatarska na Pomorzu

W okresie przed 1945 rokiem w zasadzie nie było żadnego osadnictwa polsko-litewskich Tatarów na Pomorzu ani w Gdańsku. W okresie międzywojennym nieliczni Tatarzy mieszkali w Gdyni (np. Leon Najman Mirza Kryczyński, lider ruchu kulturalnego polskich Tatarów, redaktor naczelny „Rocznika Tatarskiego”, Dżennet Dżabagi Skibniewska, aktywna uczestniczka życia społeczności tatarskiej).

Po II wojnie światowej ta sytuacja zmieniła się. Ludność tatarska przyjeżdżała na zasadzie tzw. „repatriacji” razem z ludnością polską. Tatarzy przybyli na Pomorze i głównie w ramach przesiedleń z Kresów Wschodnich, a zwłaszcza z b. woj. wileńskiego, nowogródzkiego, wołyńskiego oraz części białostockiego. Osiedlili się przede wszystkim w Gdańsku. Do Gdańska przyjechała duża grupa Tatarów z Wilna, w której znajdował się m.in. imam wileński Ibrahim Smajkiewicz. Organizował on życie religijne Tatarów muzułmanów. W 1959 roku powołano w nim odrębną gminę wyznaniową, tj. Muzułmańską Gminę Wyznaniową, która powstała jako oddział Muzułmańskiego Związku Religijnego, istniejącego w Polsce od 1947. W pierwszych latach po II wojnie światowej muzułmańskie życie organizacyjne, a w tym religijne pozostawało poza strukturami formalnymi: nabożeństwa muzułmańskie odbywały się w mieszkaniach prywatnych. Przyjął się zwyczaj, że każda rodzina muzułmańska udostępniała raz w roku swoje mieszkanie wspólnocie wyznaniowej. Imam celebrował modlitwy świąteczne (bajramowe), dokonywał obrzędu azanu, tj. włączania nowo narodzonych dzieci do wspólnoty islamu, udzielał posług religijno – obrzędowych w zakresie ślubów i pogrzebów.

Przynależność do gdańskiej struktury zadeklarowało ponad 100 osób; w 1961 r. zainicjowano nauczanie religii; w 1963 r. zostało ono zaakceptowane przez władze oświatowe, które przejęły nad nim nadzór pedagogiczny. Od 2007 r. funkcjonuje w Gdańsku stowarzyszenie Narodowe Centrum Kultury Tatarów Polskich im. Leona Najman Mirzy Kryczyńskiego. W 1984 r. wydano zgodę na budowę meczetu, a w 1990 r. budowę tę zakończono. Wg relacji Selima Chazbijewicza, budowa ta była stymulatorem odżywiania religijnych i etnicznych tradycji tatarskich i ośrodkiem wielu działań mających właśnie ten cel. Walnie przyczyniła się do przedłużenia istnienia tatarskiej społeczności i jej samoidentyfikacji.

Meczet otrzymał imię Dżamaluddina Al-Afganiego, filozofa muzułmańskiego z II połowy XIX wieku, twórcy kierunku modernistycznego w islamie współczesnym. Uroczyste oddanie meczetu do użytku odbyło się 1 czerwca 1990 roku z udziałem przedstawicieli władz, duchowieństwa katolickiego w osobie abpa Tadeusza Gocłowskiego, ambasadorów krajów muzułmańskich w Polsce, a także delegacji Zrzeszenia Kaszubsko-Pomorskiego”

Obecnie społeczność tatarska na Pomorzu liczy ok 150 osób. Mieszkają przede wszystkim w Gdańsku i w Sopocie. Większość zachowała religię muzułmańską, chociaż wiele jest mieszanych małżeństw. Oprócz pamięci o swoim pochodzeniu i odmienności wyznania niczym nie odróżniają się od innych mieszkańców. W 2007 r. powstało Narodowe Centrum Kultury Tatarów Polskich im. Leona Najman Mirzy Kryczyńskiego. Tego rodzaju gminy, jak gdańska, miały za zadanie organizować życie religijne "obywateli

pochodzenia tatarskiego wyznających islam", ale pełniły jednocześnie funkcje ośrodków życia kulturalnego Tatarów. Integracja wspólnoty mogła realizować się głównie na płaszczyźnie religijnej, dlatego ważny był udział jak największej liczby wiernych w nabożeństwach, a nawet celebrowanie modlitw z okazji świąt wcześniej nie praktykowanych przez Tatarów bo przynależnych do innej tradycji wyznaniowej niż praktykowany przez nich islam obrządku sunnickiego. Ważnym czynnikiem i pierwszą organizacją tatarską w Gdańsku było Towarzystwo Kultury Muzułmańskiej. Pomysł jego utworzenia rzucił Bekir Szabanowicz, jeden z założycieli i aktywnych członków gminy muzułmańskiej nad Motławą, nauczyciel młodzieży i animator kultury. Idee ojca szerzej wprowadziły w życie jego córki Maria i Helena, animujące życie kulturalne gdańskiej. Reorganizacja towarzystwa w 2004 roku spowodowała przesunięcie akcentów z uproszczonego definiowania się w kontekście ogólnoisłamskim do identyfikacji religijnej z rodzimą grupą etniczną, czego dowodem stała się zmiana nazwy na: Towarzystwo Kultury Muzułmańskiej Tatarów Polskich w RP. Drugą organizacją tatarską stał się Związek Tatarów Polskich, zarejestrowany w 1992 roku. Jego członkami - założycielami byli Selim Chazbijewicz (Gdańsk), Ali Miśkiewicz (Gdańsk) i Stefan Mucharski (Białystok). Wśród najważniejszych celów związku zapisano: konsolidację ludności tatarskiej w RP, pogłębianie wiedzy o własnej tradycji etnicznej oraz badania nad tradycją tatarsko-muzułmańską w Polsce i Europie Środkowo-Wschodniej. Ujawniła się tzw. otwartość etniczna, polegająca na ujawnianiu celów i dążeń, uczestniczeniu w życiu społeczno-kulturalnych, przeglądach, festiwalach, radiu, telewizji, prasie, inicjatywach książkowych. Ważną rolę integracyjną zaczął pełnić "Rocznik Tatarów Polskich". W 1998 roku powstał też amatorski zespół recytatorsko-taneczny "Buńczuk: Związek Tatarów Polskich, mimo podkreślania ważności identyfikacji etnicznej, nie mógł całkowicie odciąć się od spraw religijnych. Dlatego jeden z jego liderów, Selim Chazbijewicz, w artykule "Muzułmanie, Polscy Tatarzy - skąd przyszliśmy, kim jesteśmy, dokąd idziemy?", opublikowanym w pierwszym numerze "Życia Muzułmańskiego" z 1990 roku, napisał: "przez sześćset lat naszego istnienia wiara muzułmańska i tradycja tatarska były ze sobą nierozzerwalnie związane [...] Tradycje świętej wiary islamu i tradycję tatarską musimy pielęgnować, rozwijać i przechowywać, i nie możemy zrezygnować z żadnej, gdyż jedna bez drugiej umrze". Jednakże brak odpowiedniej kadry oraz zaangażowania większości wspólnoty, autorytarne przywództwo i wprowadzanie do władz związku ludzi spoza środowiska tatarskiego, a ponadto zawłaszczenie dorobku kulturalnego okresu międzywojennego tudzież imprez prowadzonych przez Muzułmański Związek Religijny - wszystko to zantagonizowało polską wspólnotę muzułmańską, w tym również Tatarów gdańskich. W 2007 roku Związek Tatarów Polskich, po zmianie lidera, zrealizował bardzo ograniczony program kulturalny, skierowany przede wszystkim do osób spoza mniejszości. Konsekwencją podziałów środowiskowych jest też powstanie w 2007 r. Narodowego Centrum Kultury Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej. Centrum zajmuje budynek w Parku Oruńskim przy ul. Nowiny 2 B. Znajduje się tam muzeum kultury tatarskiej oraz medresa z salą do modlitwy. Centrum prowadzi działalność edukacyjną, organizuje imprezy – np. co roku organizuje Sabantui, czyli narodowe święto Tatarów, utrzymuje kontakty z międzynarodową społecznością tatarską.

Najważniejszą inicjatywą oraz największym osiągnięciem Narodowym Centrum Kultury Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej jest postawienie w Parku Oruńskim pomnika polskiego Tatarza. Pomnik, który stanął tuż obok siedziby Centrum Kultury Tatarów Rzeczypospolitej Polskiej w Gdańsku, przedstawia ułana na koniu, w umundurowaniu, w jakim Tatarzy brali udział w wojnie polsko-radzieckiej w 1920 r. Pierwszy szwadron 13. Pułku Ułanów w całości składał się z Tatarów. Tworzyli oni również prywatną ochronę marszałka Józefa Piłsudskiego.

25 listopada 2010 roku w Gdańsku, o godz. 12, prezydent Rzeczypospolitej Bronisław Komorowski dokonał uroczystego odsłonięcia pomnika polskiego Tatarów. Z boku cokołu pomnika znajduje się napis – „Z buńczukiem za Polskę”, zaś na cokole widnieje czterowiersz autorstwa Selima Chazbijewicza.

X X X

Pojęcia do powtórzenia: islam, meczet, Koran, Allah, Mekka,

Rękodzieło – filigrany i dywany, tradycja sztuki zdobniczej, pismo

Historia polskich Tatarów,

Meczet gdański, krótka historia

Meczet znajduje się na osiedlu VII Dwór przy ulicy Abrahama 17a.

Wyznanie: islam sunnicki

Jak w każdym meczecie muzułmanie zawsze modlą się zwróceniem twarzy do Kaaby w Mekce, najważniejszej świątyni islamu. W gdańskim meczecie kierunek wskazuje trójkątny kamień wmurowany we wnękę. Podczas modlitwy wszyscy powtarzają gesty imama.

Meczet gdański można zwiedzać w dniach otwartych pod okiem opiekuna.

Pomnik Tatarów Polskich to pierwszy pomnik w Europie, który honoruje i upamiętnia naród Tatarów.

Więcej informacji znajdziesz tutaj:

<http://www.mzr.pl/pl/pt/pt10.pdf>

Ćwiczenia

1. Na podstawie tekstu umieszczonego na gdańskim meczecie:

„Chwała Bogu Jedynemu. Położono kamień węgielny pod ten Dom Boży z pomocą Bożą i błogosławieństwem dnia 3 muharrama 1405 roku od Hidżry, czyli 29 września A.D. 1984”

Napis powyższy, umieszczony w meczecie można z uczniami przeanalizować, uczniowie powinni pamiętać rok 622, znać imię Allaha, co to jest Koran czy jakie jest znaczenie Mekki.

2. Na poniższej stronie znajdziesz fotografie gdańskiego meczetu. Możesz zaproponować uczniom wirtualną lub realną wędrowkę, stworzyć opis architektury i charakterystycznych cech budowli

<https://www.google.com/search?q=foto+meczet+gda%C5%84ski&client=firefox-a&hs=NdB&rls=org.mozilla:pl:official&channel=sb&tbn=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=Ftx8U6e4PNKM7AbiooGoBw&ved=0CCgQsAQ&biw=1024&bih=615>

3. Na poniżej stronie znajdziesz informacje i skarby kultury islamskiej. Możesz zachęcić uczniów by namalowali budowlę, dywanik modlitewny itp. w stylu. Lub poszukali tych elementów podczas wycieczki do meczetu – można podczas wycieczki zrobić zdjęcia i przedstawić w szkole w formie wystawy.

<http://okruchykultury.pl/2013/07/10/w-blasku-srebrnego-polksiezyca-o-sztuce-islam/>

Przydatne strony:

o polskich Tatarach, można znaleźć na stronie

http://www.tatarzy.pl/strona_glowna.html

islamie i meczetach w Polsce

<http://www.mzr.pl/pl/info.php?id=17>

o piśmie arabskim i jego nauce

<http://learnarabic.blox.pl/html>

Pomnik Tataru w Gdańsku

2. Ukraińcy w Gdańsku – tak bliscy i tak dalecy. Nasi sąsiedzi.

Historia Ukrainy wpisana jest w historię Polski. Wydarzenia polityczne, wzajemne relacje przedstawiane są na kartach podręczników do historii, ale również spotykamy je w lekturach i to one utrwalają dość stereotypowy obraz skomplikowanych związków. Są one niełatwe dla obu stron i wymagają wzajemnego zrozumienia, a nawet wybaczenia sobie wielu krzywd. W wyniku zawieruchy powojennej i decyzji politycznych (akcja Wisła*), na ziemiach polskich, także w Gdańsku, znalazła się znacząca mniejszość ukraińska i na stałe wpisała w krajobraz Trójmiasta.

Obecnie, w związku z wydarzeniami na Ukrainie, ważne jest, by budować nowe relacje oparte na wzajemnym szacunku, zrozumieniu własnych racji i porozumieniu oraz by zwalczać stereotypy, które kładą się cieniem na przeszłości.

To co wspólne – to historia, od której nie można uciec, ale można i należy się z nią zmierzyć.

Obecnie, po transformacji w Polsce, uaktywniły się stowarzyszenia mniejszości narodowych, także Związek Ukraińców w Polsce. Realizuje on ciekawe projekty edukacyjne adresowane do różnych grup społeczeństwa: uczniów szkół wszystkich poziomów, studentów, osób dorosłych. Są to obozy, koncerty muzyki cerkiewnej, Festiwal Kultury Ukraińskiej, festiwale dziecięce, seminaria historyczne oraz przybliżające kulturę pogranicza polsko-ukraińskiego. Te działania Związku możemy wykorzystać we własnych przedsięwzięciach.

Ponadto Związek opiekuje się mniejszością ukraińską w Polsce, angażuje w akcje charytatywne i pomocowe dla członków społeczności ukraińskiej oraz obywateli Ukrainy, którzy znaleźli się w trudnej sytuacji życiowej. Jego przedstawiciele uczestniczą w pracach Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP.

Prowadzi działalność wydawniczą i medialną, propaguje współpracę polskich i ukraińskich organizacji pozarządowych jak również współpracuje z międzynarodowymi organizacjami i instytucjami naukowymi.

Wszystkie niezbędne informacje na temat Ukraińców w Polsce znajdziemy na stronie

<http://www.zup.ukraina.com.pl/index.php>

Adres Związku w Gdańsku: Oddział Pomorski ul. Aksamitna 4a

Propozycje edukacyjne

Scenariusz do zajęć edukacyjnych o kulturze Ukrainy dla młodszych uczniów.

Zajęcia są wprowadzeniem do edukacji o kulturze Ukrainy i o rusznikach - tradycyjnych wyszywanych ręcznikach i symbolice ich wzorów. Można je wykorzystać podczas realizacji niniejszego projektu ale także podczas zajęć plastycznych.

<http://pl.scribd.com/doc/120176820/Ukrai%C5%84skie-ruszniki-Scenariusz-lekcji>

Prawosławie religia i kultura

Omawiając religię prawosławną warto wzbogacić przekaz korzystając z interesujących źródeł. Można też w porozumieniu z nauczycielami plastyki i muzyki stworzyć interesujące przedsięwzięcie kulturowe

Poniżej istotne pojęcia i przydatne strony: prawosławie, ikony, muzyka cerkiewna, cerkiew

Religia prawosławna

<http://www.prawoslawie.pl/prawoslawie/o-prawoslawiu/informacje-ogolne/>

muzyka cerkiewna

<http://www.youtube.com/watch?v=BzPPQPVCT7E>

Pisanie ikon

http://www.orthodoxicons.pl/index.php?page=proces-powstawania-ikony&hl=pl_PL

Cerkiew

<https://www.google.com/search?q=cerkiew+foto&client=firefox-a&hs=sKB&rls=org.mozilla:pl:official&channel=sb&tbm=isch&tbo=u&source=univ&sa=X&ei=ex2EU9fmM8THPbjrgbAK&ved=0CCgQsAQ&biw=1024&bih=615>

Kościół św. Bartłomieja – cerkiew. Kościół św. Bartłomieja na Starym Mieście, w Gdańsku jest od 1996 cerkwią grekokatolicką. Można wybrać się z młodzieżą w ramach realizacji projektu lub tematyki prawosławia

<http://www.gdansk.pl/turystyka,1387,18113.html>

Sztuka ukraińska

https://www.facebook.com/pages/Ukrainian_Art/549698695147455?ref=profile

Można urządzić też „Dzień Ukraiński” oparty na motywach ludowych: obyczaje, kuchnia, motywy w sztuce, muzyka itp.

<http://www.abcukraina.pl/tradycyjne-slowianskie-smaki/kuchnia-ukrainska.html>

http://ukraina.lovetotravel.pl/tradycje_na_ukrainie

<http://rme.cbr.net.pl/kultura-i-tradycje-ludowe/650-2014-05-06-09-06-30.html>

<http://geociekawostki.blogspot.com/2012/11/huculszczyzna-najwiekszy-skansen-europy.html>

Propozycje edukacyjne na poziomie ponadgimnazjalnym, ale po modyfikacjach również na etapie gimnazjum, gdyż treści są zawarte w podstawie programowej poziomu III

Rozprawiamy się z historią, czyli jak zmierzyć się z demonami historycznymi?

Mogą to być zajęcia lekcyjne jak również wprowadzenie do przedsięwzięcia/projektu. Możemy podczas całej pracy, na różnym jej etapie, wykorzystać metodę metaplanu.

Propozycje można potraktować jako całość lub każdy temat jako odrębne zagadnienie.

1. Wprowadzenie – mini wykład o wielkiej historii, czyli kalendarium relacji polsko – ukraińskich (odwołanie do historii)
2. Co wiemy o wzajemnych relacjach (dyskusja, burza mózgów, praca w grupach, wypełnianie kartek, które później porządkujemy chronologicznie lub problemowo) – omówienie faktów i mitów. Na tym etapie rozprawiamy się także ze stereotypami.
3. Polska polityka wschodnia (temat może stanowić punkt wyjścia do projektu np. gimnazjalnego) lub praca ze źródłami – wos – polska polityka zagraniczna „wczoraj i dziś” - np. w okresie II RP i dzisiejsza polska racja stanu
4. Nasze racje – czyli „Wołyń jak rana” a odpowiedzialność zbiorowa w akcji „Wisła”

O wzajemnych niełatwych stosunkach polsko – ukraińskich możemy znaleźć materiały na następujących stronach

<http://www.batory.org.pl/doc/paradoksy.pdf>

<http://pk.org.pl/panoramakultur/node/2440>

<http://ewastankiewicz.wordpress.com/2014/01/26/polacy-i-ukraincy-trudna-przeszlosc-nadzieja-na-lepsza-przyszlosc/>

http://www.interklasa.pl/porta1/dokumenty/r_mowa/strony_pol01/historia_wisla.htm

* Ukraińcy w Polsce czyli akcja „Wisła”

Krótki rys historyczny

W kwietniu 1947 r. Grupa Operacyjna „Wisła” rozpoczęła wysiedlanie ludności ukraińskiej z południowo-wschodniej Polski. W ciągu trzech miesięcy na Ziemi Zachodnie i Północne przymusowo przesiedlono ponad 140 tys. Ukraińców. Były to sankcje za zbrodnie UPA na Wołyniu wobec ludności polskiej jak również plan „rozrzedzenia” skupisk ludności ukraińskiej na ziemiach polskich. Zastrzelenie wiceministra obrony narodowej gen. Karola Świerczewskiego w zasadzce zorganizowanej przez UPA dało pretekst dla uzasadnienia wysiedleń Ukraińców i zastosowania wobec nich zbiorowej odpowiedzialności. Akcja „Wisła” miała „rozwiązać ostatecznie problem ukraiński w Polsce”. Powierzono jej zadanie całkowitej likwidacji oddziałów UPA, przeprowadzenie „ewakuacji z południowego i wschodniego pasa przygranicznego wszystkich osób narodowości ukraińskiej na ziemie północno-zachodnie, osiedlając je tam w możliwie najrzadszym rozproszeniu”. Akcja dotyczyła „wszystkich odcieni narodowości ukraińskiej z Łemkami włącznie” a nawet mieszane rodziny polsko-ukraińskie.

Jak uczyć o Wołyniu (IPN)

<http://www.rp.pl/artykul/1028330.html?print=tak&p=0>

Inne przydatne strony:

<http://nauka.trojmiasto.pl/Ukraińskie-słady-w-Gdańsku-historia-i-zabawa-n34638.html>

<http://nadbuhom.pl/index.php>

<http://www.dziennikbałtycki.pl/artykul/209804,ukraincy-swojej-zyciowej-szansy-szukaja-w-gdańsku,id,t.html>

ciekawy przyczynek do literatury ukraińskiej

http://www.nestor.cracow.pl/Wydawnictwo/pdf/miejsce_eneidy_iwana_kotlarewskiego.pdf

<http://rme.cbr.net.pl/kultura-i-tradycje-ludowe/650-2014-05-06-09-06-30.html>

Taniec ukraiński

3. Mniejszość żydowska w Gdańsku

Poniższy tekst zapoznaje z historią Żydów w Gdańsku i może być wykorzystany przez nauczycieli i uczniów podczas pracy.

Krótką historią Żydów na Pomorzu (na podstawie informacji ze strony [www Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego](http://www.fundacjaodziedzictwazydowskiego.pl))

„Trudno jest ustalić moment przybycia na Pomorze Gdańskie pierwszych Żydów. [...] Pewne jest, że w XIII w. Rozpoczął się tu żydowski handel. {...} Zygfryd von Feuchtwangen (wielki mistrz krzyżacki) wydał zarządzenie "de non tolerandis Judaeis", zakazujące Żydom pobytu i osadnictwa na tym terytorium. Restrykcje te złagodziła dopiero (po blisko stu latach) protekcja Księcia Witolda [...] Wśród handlarzy pieprzu, gałki muszkatołowej, sukna, futer oraz srebrnych i złotych pasów szczególnie wyróżniała się, operująca nad Bałtykiem w połowie XV w., spółka czterech wołyńskich Żydów: Hollofenego, Magdoma, Słomy i Detko. Wojna trzynastoletnia, a przede wszystkim kończący ją Drugi Pokój Toruński z 1466 r. diametralnie odmieniły sytuację - Gdańsk powrócił do Polski (jako część Prus Książęcych) i zaczęli doń przybywać kupcy z całego kraju, także żydowscy. [...]. Wzdłuż wiślanego szlaku zaś tworzyły się skupiska żydowskie [...]. Żydzi nie mogli jednak osiedlać się na stałe w obrębie miast [...]. Wobec powyższej sytuacji, Żydzi nienależący do tej grupy postanowili osiedlić się na przedmieściach, w posiadłościach należących do duchownych i zamożnych patrycjuszów [...]. Oprócz Żydów miesza tam też Szkoci i holenderscy menonici - przedstawiciele 2 innych grup nietolerowanych przez kupców i rzemieślników z Gdańska. Przyczyną tego stanu był fakt, że produkowali towary tańsze a zarazem częstokroć lepszej jakości. [...]. Choć nie brakło napięć między stanem mieszczańskim a Żydami, to w dziełach sztuki tworzonych w tym czasie właśnie na potrzeby gdańskich mieszczan wyraźnie obecna była tematyka żydowska. [...]

W 1773 r. (Fryderyk II Wielki) wydał tzw. "przywilej opiekuńczy". Dzielił on zamieszkałych na przedmieściach Żydów na uprzywilejowanych (za odpowiednią opłatą mogli oni uzyskać obywatelstwo Gdańskie), tolerowanych (musieli udać się pod opiekę któregoś z uprzywilejowanych) i najuboższych Beteljuden (ci z kolei musieli opuścić przedmieścia). [...] Społeczność żydowska liczyła w 1818 r. już 3798 osób. [...] ustawy emancypacyjne (w 1847, 1849 i 1869 r.), regulowały jednocześnie sprawy organizacyjno-prawne gmin wyznaniowych - odtąd w każdym mieście mogła istnieć tylko jedna gmina żydowska. [...]

Nowa synagoga, nazywana Wielką, rozpoczęła swoje funkcjonowanie 8 grudnia 1887 r. [...] II połowa XIX wieku to okres awansu społecznego wielu przedstawicieli gdańskiej społeczności żydowskiej, którzy wzięli wówczas czynny udział w życiu intelektualnym. Należeli do nich m.in. lekarz a zarazem archeolog Abraham Lissauer (współzałożyciel Muzeum Archeologicznego, wówczas z siedzibą w Zielonej Bramie), Max Perlbach (w latach 1903-1921 dyrektor Biblioteki Królewskiej w Berlinie), wybitny historyk, prof. Theodor Hirsch (autor m.in. opublikowanej w Lipsku u uhonorowanej wieloma nagrodami historii gdańskiego handlu i rzemiosła), jego młodszy brat August (lekarz i historyk medycyny, światowej sławy specjalista w zakresie chorób malarycznych), a także trzeci z gdańskich historyków - Żydów, Paul Simson (z jego przepastnego dorobku należałoby wymienić choćby prace "o Dworze Artusa" i "O gdańskich wilkierzach"). [...]

Żydowski przemysł i handel rozwinął się tak dalece, że wyszczególnienie poszczególnych przedsiębiorstw przekraczałoby ramy tego artykułu. Dość wspomnieć zakłady zbożowe

Simona Anker, wrzeszczańską fabrykę czekolady Moritza i Franza Cohnów czy potentatów w handlu drewnem: senatora Juliusa Jevlovsky'ego i braci Lustig. Oprócz nich funkcjonowało rzecz jasna multum drobnych handlowców i rzemieślników, których sklepy i warsztaty mieściły się w bocznych uliczkach Głównego, Dolnego i Starego Miasta, być może któryś z ich właścicieli posłużył jako prototyp Sigismunda Markusa z kart "Błaszanego bębenka".[...]

W Gdańsku działały organizacje żydowskie, zajmujące się właściwie wszystkimi aspektami życia społecznego i kulturalnego: Towarzystwo Historii i Literatury Żydowskiej, Żydowski Związek Sportowy, Żydowski Związek Kulturalny (Kulturbund), syjonistyczne: Poalej Syjon, Poalej Syjon - Lewica, Mizrachi, antysyjonistyczna Żydowska Parta Ludowa, a także Bund, wraz z młodzieżową przybudówką (Jung-Jüdische Bund), istniały też związki zawodowe np. Związek Żydowskich Akademików. [...]

Przełom stuleci XIX i XX był okresem pogromów i wystąpień antysemitycznych w całej Europie. Pierwszym skutkiem była migracja części ludności żydowskiej na zachód Europy lub do Palestyny - wg danych z 1885 r. w Gdańsku żyło 2837 Żydów, a 10 lat później (a więc po antyżydowskich rozruchach z 1893 i 1894 r.) - 2474. Z drugiej strony nastąpiła imigracja niemałej grupy Żydów z terytorium carskiej Rosji, najmocniej dotkniętej pogromami. Ta sama sytuacja na znacznie większą skalę miała miejsce po pierwszej wojnie światowej, gdy przez Gdańsk przewinęło się ok. 60 tys. uchodźców. [...]

Wkrótce po wyborach do gdańskiej Izby Ludowej w maju 1933 r. (NSDAP zdobyła ponad 50% głosów) miały miejsce pierwsze wystąpienia antysemityczne - szykanowano lub zwalniano żydowskich adwokatów, lekarzy, aktorów teatralnych, studentów i robotników. Ówczesny przewodniczący Senatu, Hermann Rauschning, należący do umiarkowanych członków partii nazistowskiej, zawarł umowę z rządem Polski w sprawie użytkowania portu - artykuł VII gwarantował żydowskiemu kupcom swobodę działania. W 1934 r. Rauschning uciekł za granicę, a jego następcą został gorliwy zwolennik Hitlera, Arthur Greiser. [...]

Planowe, zorganizowane represje rozpoczęły się, zgodnie z publiczną zapowiedzią gauleitera Forstera, w 1937 r. - na targowiskach w Gdańsku, Wrzeszczu i Sopocie wyznaczono dla Żydów osobne miejsca. Dokonano wielu napadów na sklepy i prywatne mieszkania, ograniczono też Żydom dostęp do łaźni miejskich. Następnie rozpoczęto akcję przejmowania żydowskich przedsiębiorstw. Rok 1938 przyniósł kontynuację tej polityki - na terenie całego Wolnego Miasta Gdańska wprowadzono dla Żydów zakaz wstępu do teatrów, kin i hoteli oraz zaostrzono zakaz korzystania przez nich z łaźni miejskich. Senat zabronił wykonywania zawodu żydowskim lekarzom, adwokatom i notariuszom. Osobne dekrety uniemożliwiały Żydom pracę w gdańskich urzędach oraz posiadanie broni. Bojówkarze SA i innych hitlerowskich organizacji notorycznie zaczepiali, bili lub też bez powodu aresztowali Żydów - przechodniów. W sierpniu 1938 r. naziści po raz pierwszy wtargnęli do gmachu Wielkiej Synagogi, tratując zwoje Tory. W czasie "gdańskiej nocy kryształowej" z 12 na 13 listopada zbezczeszczone synagogi we Wrzeszczu i przy ulicy Szopy. Próby podpaleń synagog w Sopocie i Gdańsku zostały udaremnione, jednak już następnej nocy synagoga sopocka spłonęła doszczętnie. Wkrótce potem nakazano Żydom sopockim opuszczenie miasta. 21 Listopada 1938 zaczęły w Gdańsku obowiązywać hitlerowskie ustawy o "ochronie niemieckiej krwi i czci". Póki, co jednak pozostawała żydowskim obywatelom WMG jeszcze jedna ochrona - gdańska konstytucja, uznawana przez hitlerowskie władze do 1940 r. Nasiliła się, trwająca od 1937 r., masowa emigracja Żydów - obywateli Gdańska - udawano się głównie do Wielkiej Brytanii, USA, Ameryki Południowej, a także - poprzez transporty

organizacji syjonistycznych - do Palestyny. Wobec dramatycznej sytuacji finansowej gdańskiej gminy, sprzedano Senatowi place, na których stały wszystkie gdańskie synagogi oraz cmentarze. Niemcy zezwolili na wywiezienie znajdujących się w Wielkiej Synagodze przedmiotów, [...] 15 Kwietnia, 1939 r., w szabas, odprawiono w Wielkiej Synagodze ostatnie nabożeństwo, prowadzone przez przewodniczącego gminy, dr. Kurta Itziga. Już w początkach maja naziści przystąpili do rozbiórki gmachu, wcześniej uczynili to z ortodoksyjną synagogą z ul. Szopy. Budynek jedynej zachowanej bożnicy (we Wrzeszczu) przeznaczono na magazyn mebli.

[...] We wrześniu 1939 r. utworzono swoiste getto - w budynku przy ul. Stągiewnej osadzono 130 osób. Drugą grupę Żydów przetrzymywano w dawnym żeńskim gimnazjum Victoria Schule - więźniów znaczone tu czerwoną farbą na czole. Innymi miejscami zatrzymań były obozy na Oruni i Westerplatte. Żydów sopockich wywieziono wpierw do Gdyni - do Redłowa i na Grabówek, a następnie rozstrzelano w lesie piasznickim. W 1940 r. utworzono w starym spichrzu przy ul. Mysiej 7 (obecnie Owsianej) nowe getto dla blisko 600 osób z całego Gdańska - resztę wywieziono na pewną śmierć do tworzącego się obozu Stutthof. Getto z Mysiej zlikwidowano w 1943 r., a jego mieszkańców wywieziono do obozów zagłady w Terezynie i Oświęcimiu, część zaś - barkami do morza. Inne miejsca kaźni pomorskich Żydów to obóz przejściowy w Kościerzynie, cmentarz żydowski w Skarszewach (rozstrzelano tam 250 Żydów i Polaków z Kościerzyny i Skarszew), okolice Skórza (m.in. las Zajęczek i pobliski tartak), starogardzka synagoga i cmentarz żydowski w Lesie Szpręgawskim [...]

Ostatnim etapem Zagłady w tym regionie była, dokonana na początku 1945r., tuż przed zbliżającą się ofensywą 2 Frontu Białoruskiego, ewakuacja Żydówek uwięzionych w Świeciu, Grudziądzu i Kwidzynie. Rozpoczął się w ten sposób "Marsz Śmierci" na wyznaczonej przez masowe groby trasie: Skórz, Stara Kiszewa, Kościerzyna, Żukowo, Gdynia. Aby choć trochę uzmysłowić rozmiary strat, jakie poniosła społeczność żydowska Wybrzeża w wyniku nazistowskiej masowej eksterminacji, można porównać liczbę żydowskich mieszkańców Wolnego Miasta Gdańska (1666) oraz Gdyni (1453) w 1939r. z liczbą osób, które w całym województwie zgłosiły się latem 1945r. do lokalnych placówek Centralnego Komitetu Żydów w Polsce - ok. 350.

[...] Wielu Żydów ukrywających się przez podczas okupacji nadal nie chciało ujawnić swojej tożsamości. Przyczyn było kilka - od emocjonalnych urazów po realne obawy co do możliwej reakcji otoczenia. W całym kraju, bowiem do wracających z obozów, obszaru ZSRR lub ukrycia Żydów odnoszono się czasami z obojętnością lub wręcz wrogo; zachowania te były też częste wśród przedstawicieli nowej władzy czy milicji. Dodatkowo stosunki polsko-żydowskie gmatwał pewien paradoks: otóż nazwiska wielu Żydów, w tym zaś szczególnie Mischlingów, brzmiały dla polskiego ucha z niemiecka [...] Z oczywistych powodów ocaleni Żydzi nie chcieli być kojarzeni z niedawnymi okupantami.[...]

15 czerwca 1945 r. zorganizowano Komitet, który po kilku miesiącach nazwano Wojewódzkim Komitetem Żydowskim, później zaś - Okręgowym Komitetem Żydowskim. [...] O religijny aspekt życia wybrzeżowych Żydów miało zadbać Wojewódzkie Żydowskie Zrzeszenie Religijne, powstałe na początku października 1945 r. W lutym roku następnego odzyskało ono budynek synagogi we Wrzeszczu. Niemniej jednak kongregacja wyznaniowa była bardzo słaba [...] co wynikało po części z dominacji osób świeckich w żydowskiej populacji Trójmiasta, po części zaś z atmosfery narastającego stalinowskiego terroru - jednym z jego wyznaczników była wszak odgórna laicyzacja. [...] Na przełomie 1950/1951 r. budynek przy ulicy Partyzantów przekazano Wyższej Szkole Muzycznej. W okresie apogeum stalinizmu przerwano jakąkolwiek zorganizowaną działalność społeczności żydowskiej.

Zarówno Kongregacja Wyznania Mojżeszowego jak i komitet świecki powstały na nowo w 1958 r., łącząc około 150 osób. Rosła zaś liczba poddających się asymilacji. Wypadki marca'68 na Wybrzeżu to problem oczekujący wciąż szerszego omówienia - dość wspomnieć, że np. ofiarą pomarcowych represji stał się wybitny lekarz wojskowy, długoletni pracownik naukowy Akademii Medycznej w Gdańsku, doc. Wiktor Taubenfigiel - do tego czasu dyrektor I kliniki chirurgicznej AMG. Cmentarz na Chelmie (zamknięty w 1956 r.) do końca lat 60. zachował dobry stan, lecz już następna dekada była okresem jego całkowitej dewastacji. Inaczej wyglądała sytuacja nagrobków z Wrzeszcza - już w trakcie okupacji część płyt została wykorzystana w budowach grodzienia i chodników tamtejszych ogrodów. Mimo to, po 194 r. przy ulicy Na Wzgórzu pozostało kilkadziesiąt macew. W późniejszych latach teren ten "uporządkowano", a nagrobne płyty spełniły rolę surowca w makabrycznej budowie kamiennych schodów, prowadzących na przeciwległą stronę Jaśkowej Doliny. W innej części wrzeszczańskiej nekropolii, znajdującej się na Traugutta, zachowało się jeszcze 7 nagrobków (najstarszy - z 1823 roku). W 1983 roku sopocki cmentarz został wpisany do rejestru zabytków nieruchomych, cztery lata później w tym samym spisie znalazł się też budynek synagogi we Wrzeszczu. Do rejestru wpisano też (w 1984 r.) miejsce pochówku przy ul. Cmentarnej, na którym ocalały ruiny ohelu i około 200 nagrobków, z których najstarszy pochodzi z 1786 r. Nowy etap żydowskiej społeczności Wybrzeża to lata 1990-1991, kiedy to Gmina Wyznaniowa Żydowska rozpoczęła swoją działalność w nowych warunkach. Środowiska żydowskie zaangażowane w organizowanie życia religijnego oraz kulturalnego w Trójmieście i okolicach muszą radzić sobie z wieloma przeciwnościami."

Cały tekst znajduje się na stronie Fundacji Ochrony Dziedzictwa Żydowskiego

<http://fodz.pl/?d=1&l=pl>

Polecane lektury i strony internetowe związane z tematyką żydowską:

1. Samuel Echt „Dzieje Żydów gdańskich”
2. Hanna Domańska: „Kamienne drzewo płaczu”, „Kadisz gdańskich kamieni”Pani Domańska poświęciła się idei ratowania ginących zabytków kultury żydowskiej Pomorza Gdańskiego. Artykuły na ten temat publikowała m.in. w Słowie Żydowskim, Almamnachu Żydowskim i Roczniku Sopockim. Wydała na ten temat książkę „Zapomniani byli w mieście. Dzieje Żydów sopockich”
3. Mieczysława Abramowicz „Każdy przyniósł, co miał najlepszego”

<http://gdansk.jewish.org.pl/>

<http://historia.trojmiasto.pl/Zydzi-w-XVII-wiecznym-Gdansku-n57080.html>

<http://www.shalom.org.pl/>

Nasze propozycje :

Żydowski almanach Gdańska

Gdybyśmy chcieli przybliżyć uczniom dorobek kulturalny Żydów gdańskich w postaci słownika biograficznego, wystawy, portfolio, prezentacji itp. możemy skorzystać z interesującego wykładu znawcy tematyki żydowskiej Pana Mieczysława Abramowicza.

<http://ibedeker.pl/relacje/zydzi-gdancscy-gdancscy-patrioci-i-mieczyslaw-abramowicz-cz-ii/#axzz32i5ZWx3q>

<http://ibedeker.pl/relacje/%E2%80%9Czydzi-gdancscy-%E2%80%93-gdancscy-patrioci%E2%80%9D-i-mieczyslaw-abramowicz-%E2%80%93-cz-ii/#axzz32i5ZWx3q>

http://gedanopedia.pl/index.php?title=ABRAMOWICZ_MIECZYS%81AW

oraz strony:

<http://gdansk.izraelczyk.pl/>

„Żydzi gdańscy – postaci zaginionego świata”

Historia kirkutu

Można również wybrać się z uczniami na żydowski cmentarz w Gdańsku lub Sopocie i wspólnie odszukiwać a następnie odczytywać inskrypcje na macewach.

Źródła informacji:

Joanna Podolska , Jacek Walicki „Przewodnik po cmentarzu żydowskim w Łodzi”

natomiast skrót z opisem znajduje się na stronie:

http://fodz.pl/PP/download/symbolika_zydowskiej_sztuki_nagrobnej.pdf

Praca z mapą, czyli tajemnicze miejsca z duchem czasu

Większość śladów historii Żydów gdańskich istnieje wyłącznie na kartach historii. Możemy odtworzyć je wraz z uczniami podczas wycieczki krajoznawczej po swoim mieście. Tak realnej jak i wirtualnej

Polecamy w tym celu interesującą stronę Instytutu Kultury Miejskiej w Gdańsku, inicjatywy na rzecz zwiększenia roli kultury w życiu miasta i aktywnego w niej uczestnictwa Gdańszczan. IKM prowadzi interesującą stronę oraz różnorodne projekty kulturalne: sztuki, edukacji artystycznej, kulturalnej wymiany międzynarodowej, promocji literatury, nowych mediów i innych dziedzin.

Na stronie Instytutu Kultury Miejskiej znajdziemy między innymi interesującą mapę miasta, która pozwoli nam zlokalizować i poczuć ducha miejsca.

http://www.ikm.gda.pl/new/library/File/Gdanskie%20Miniatury_MAPY/slady_zydowskie.pdf

Gdańsk, jakiego już nie ma – synagoga gdańska

Historia Wielkiej synagogi

<http://fotopolska.eu/136717,foto.html>

ćwiczenie – szukamy śladów na dzisiejszej mapie –

Poniżej polskie niezachowane synagogi ułatwią wpisanie świątyni w dzisiejsze zabudowania
też ciekawy przyczynek do badań co było co dobudowano

<http://www.skyscrapercity.com/showthread.php?t=594089&page=3>

Scenariusze lekcji, które można wykorzystać podczas realizacji projektu

Scenariusze można realizować także na lekcjach historii, wos, języka polskiego czy godzinie wychowawczej. Przeznaczone są dla uczniów wszystkich poziomów nauczania. Intencją autorów scenariuszy jest edukacja oraz idea wzbogacenia szkolnych lekcji o zajęcia poświęcone historii i kulturze Polskich Żydów. Zachęcamy do realizacji

<http://www.sztetl.org.pl/pl/cms/scenariusze-lekcji/>

Wielka Synagoga w Gdańsku – niezachowana

4.Szkoci gdańscy

Znacie Stare Szkoty?

To posłuchajcie....

Czy wiecie skąd się wzięli Szkoci w Gdańsku? Czy wiecie, że w Bazylice Mariackiej pochowano szkockiego kapitana Roberta Gourlaya, który brał udział w obronie Gdańska gdańskiej podczas interwencji króla Stefana Batorego w 1576 r.? Czy wiecie że Szkot James Murray został mianowany budowniczym polskiej floty wojennej, a w bitwie pod Oliwą w 1627 r. dowodził jednym z okrętów po stronie polskiej?

„Pierwotnym terenem osiedlania był Gdańsk, gdzie sprzyjały Szkotom powiązania władz utrzymujących kontakty z Szkocją. W latach 1588–1649 liczba Szkotów w mieście wzrosła do 101, jednakże nie jest to dokładna liczba, gdyż większość emigrantów nie mogła bądź nie chciała uzyskać praw miejskich.”

Od XVI w. osada Stare Szkoty zamieszkała była przez mennonitów, Żydów i Szkotów.

Niektórzy historycy twierdzą, że przez Gdańsk przewinęło się ich ok.40 tysięcy a w całej Rzeczypospolitej osiadło sto tysięcy Szkotów!

„Przyczyny szkockiej emigracji były od lat te same: nieustanne konflikty z Anglią, prześladowania religijne i gospodarcze. Do tego dodać można fatalny szkocki klimat i co za tym idzie częste okresy głodu. Do tego niekorzystne prawo, a konkretnie zasada primogenitury mówiąca, że cały majątek dziedziczy najstarszy syn, powodowała, że wielu ludzi zostawało bez majątku i jakichkolwiek możliwości zarobkowych. Jednym z rozwiązań był więc wyjazd za granicę.

Był też jeszcze jeden powód: Szkoci bardzo często zaciągali się jako żołnierze do różnych armii europejskich. Walcząc poznawali Europę, wielu z nich osiedlało się w krajach bardziej przyjaznych, niż ich ojczyzna.”

Główną zajęciem Szkotów był handel, a udział towarów pochodzenia szkockiego stanowił ok.10% importu Gdańska.

W Gdańsku Szkoci dzielili się na bogatych i biednych i ci drudzy byli niezbyt mile widziani przez władze miejskie natomiast bogaci nabywali prawa miejskie, majątek i odpowiednią pozycję w hierarchii społecznej. Choć było ich niewielu. Zdarzały się też przypadki pełnej asymilacji. „Wyrazem asymilacji było między innymi spolszczenie nazwisk niektórych Szkotów – Czamer (Chalmers) czy Czochran (Cochrane)”

Ubogich, rzemieślników-partaczy osiedlano na południu Gdańska na ziemi biskupa włocławskiego. Ponieważ stanowili konkurencję dla cechów gdańskich nie mieli lekko i byli zwalczani.

Gdybyśmy chcieli zlokalizować osady szkockie na mapie to dzisiejsza ul. Wesola nosiła nazwę Szkockiej Drogi, a prowadząca od Kartuskiej na południe Szkockim Zaułkiem.

Ponieważ rywalizacja ekonomiczna była brutalna poza tym nie wszyscy Szkoci przynosili chlube swej nacji „w 1592 roku dziesięciu szkockich mieszkańców Gdańska wystosowało do władz miasta list, w którym wyrażali ubolewanie z powodu... nowo przybyłych osadników zakłócających handel. Patric Gordon, będący brytyjskim rezydentem w Polsce, przesłał w 1615 roku raport do króla Jakuba I. Opisował w nim upadek dobrych obyczajów Szkotów w Gdańsku i w całej Rzeczypospolitej. Zarzucał im brak dyscypliny, rozpustę i łamanie prawa. Jednocześnie apelował o edykt, który ograniczy emigrację Szkotów do Polski. I taki edykt się ukazał. Na jego mocy zakazano wpuszczania na pokład statków młodych ludzi (obojsza płci), chyba że posiadają listy, w których rodzina wzywa ich do podróży do Polski lub są w posiadaniu majątku (pieniędzy, towarów) który umożliwi im przeżycie przynajmniej jednego roku. Edykt ten w znacznym stopniu zatrzymał migrację Szkotów do Polski.”

„Królowie polscy nadawali dożywotnio specjalne przywileje ośmiu Szkotom; ostatni raz uczynił to August II na sejmie koronacyjnym w 1697 roku. Michał Korybut Wiśniowiecki podniósł ich do godności nadwornych dostawców, z prawami sprzedaży detalicznej w miejscu przebywania dworu. Najbogatszy mieszczanin w Krośnie, Robert Portius, fundator tamtejszego kościoła również był Szkotem. Bogaci Szkoci byli także dobrze zorganizowani: w 1603 roku stworzono urząd „generała szkockiego” – piastował go kapitan Abraham Young, który otrzymał od króla tytuł zwierzchnika wszystkich Szkotów w Koronie z prawem zbierania podatków i utworzenia autonomicznego sądownictwa (co jednak nie do końca się udało). Już od XVI wieku tworzone także bractwa szkockie we wszystkich większych ośrodkach miejskich Korony. Wszędzie, gdzie przebywali, wspierali czynnie lokalne, wielonarodowe zgromadzenia ewangelicko-reformowane. Mniej zamożni Szkoci, zwani przez Polaków Szotami (co oznaczało domokrażców i przekupniów), zajmowali się wspomnianym już handlem obnośnym.”

Czytaj więcej na:

<http://historia.trojmiasto.pl/Szkoci-jada-Tylko-zamozni-mile-widziani-n59386.html#tri>

oraz

http://www.konflikty.pl/a,4069,Pozna_nowozytnosc,Szkoci_w_nowozytnej_Rzeczypospolitej.html

Bibliografia

Guldon Z., Żydzi i Szkoci w Polsce w XVI–XVIII wieku. Studia i materiały, Kielce 1990.

Guldon Z., Stępkowski L., Ludność szkocka i angielska w Polsce w połowie XVII w. [w:] Kwartalnik historii kultury materialnej 1982.

Nasze propozycje edukacyjne

„Ślady szkockie w Gdańsku – zabawy topograficzne” : w postaci mapy, przewodnika, folderu

Mały słownik wielkich Szkotów, kupcy, inżynierowie i żołnierze”: słownik bibliograficzny Szkotów w Gdańsku.

http://www.encyklopediagdanska.pl/index.php?title=STARE_SZKOTY

<http://www.emito.net/kultura/historia/49381.html>

Dr hab. Stefan Zabieglik, filozof i wykładowca uniwersytecki z Gdańska – od 1991 roku zajmuje się filozofią, kulturą i historią Szkocji.

Inni wielcy Szkoci gdańscy

1. Reinhold i Georg Forster – przyrodnicy, uczestnicy wyprawy Cooka na Pacyfik
2. Rodzina Mac Lean – Maria, żona Korneliusza Almondego, jej ojciec Archimbald Mac Lean, starszy angielsko-szkockiej gminy w Gdańsku, Lauchlan Mac Lean of Coli, który w 1802 zakupił wyspę Holm (Ostrów)
3. John Sprot Stoddart – gdański kupiec i mecenas sztuki
4. Robert Gurlay – szkocki oficer, który poniósł śmierć walcząc z wojskami króla Batorego
5. Jakub Murray, zwany po polsku Jakub Mora, budowniczy floty polskiej i dowódca okrętu „Król Dawid” w bitwie pod Oliwą.
6. James Kabrun (Cockburn), gdański kupiec, jeden z najbogatszych gdańskich mieszczan na przełomie XVIII i XIX wieku sfinansował budowę teatru przy Targu Węglowym wg projektu Samuela Helda. Teatr w tym miejscu istnieje po dziś dzień, choć niestety w nowym budynku. Był też fundatorem części zbiorów Muzeum Miejskiego. Jego dom mieści się na ulicy Długiej 9

Pod poniższym adresem znajduje się też bogata ikonografia, którą można wykorzystać w pracy

<http://www.gdansk.pl/turystyka,1387,18247.html>

Zaciężni żołnierze szkoccy z połowy XVII w.

Ulica Długa

Na ulicy Długiej jak w soczewce skupia się wielokulturowy charakter Gdańska dlatego proponujemy „Projekt – Długa”

Uczniowie mogą na podstawie informacji poniższych wzbogaconych o inne źródła zrealizować grę miejską. Także w formie wirtualnej.

„Pod numerem 9 mieszkał na przełomie XVIII i XIX w. Jakob Kabrun - gdański kupiec i kolekcjoner - Szkot z pochodzenia.

Przy Długiej 12 rezydowali Uphagenowie, gdańscy patrycjusze o korzeniach we flamandzkim Ypres.

Pod numerem 27 znajdowała się siedziba i sklep gdańskiej dynastii złotników - Stumpfów, której protoplasta, Carl Stumpf przybył do Gdańska z okolic Rygi.

Dom pod numerem 29, znany jako Kamienica Czirenbergów lub Frederów, to niegdysiejsza siedziba gdańskiego kupca pochodzenia żydowskiego Lessera Giełdzińskiego.[...]zbierał praktycznie wszystko, co uznał za interesujące. Szczególną uwagę poświęcał przedmiotom, które dzisiaj nazywa się antykami, lub zabytkami [...] kolekcja Lessera Giełdzińskiego rosła szybko, tworząc zbiór przeróżnych i przedziwnych niekiedy przedmiotów. Składały się na nią dzieła sztuki, produkty dawnych rzemiosł, zabytkowe stroje, biżuteria, mapy i ryciny, laski, fajki, guziki, osobliwości przyrodnicze i oczywiście judaika. Chętnie pokazywał swoją kolekcję każdemu, kto chciał poświęcić czas starym szpargałom. Początkowo zbiory Lessera Giełdzińskiego znajdowały się w siedzibie jego firmy przy Długiej 18, by z czasem zostać przeniesione do kamienicy pod numerem 29.[...]

Fasada domu Czirenbergów (Długa 29) to również przykład nawiązania do kultury antycznej. Poza uroczą w swojej brzydocie figurką pieska nad wejściem udekorowana jest bowiem dwunastoma medalionami z wizerunkami rzymskich władców, z Neronem włącznie.

„Lwi Zamek" (Długa 35) to według wszelkiego prawdopodobieństwa dzieło Hansa Kramera, architekta z Drezna w Saksonii. Autorstwo rzeźbiarskiego wystroju kamienicy przypisuje się Frederikowi Vroomowi, artyście z Haarlem w północnej Holandii. W 1636 r. gościł tu, na specjalnie na swoją cześć wydanej uczcie, polski i szwedzki król Władysław IV Waza. Od roku 1984 mieści się w "Lwym Zamku" siedziba Rosyjskiego Centrum Nauki i Kultury.

Kamienica pod numerem 39 była „tymczasowym" Dworem Artusa, używanym do mieszczańskich spotkań po pożarze właściwego dworu w 1476 r.

W 2009 r., przy Długiej 50/51 został otwarty „Teatr w Oknie", którego sceną są okna na parterze kamienic, a widownią ulica. To inicjatywa gdańskiego Teatru Szekspirowskiego, wspólnego dzieła władz miejskich i wojewódzkich oraz Fundacji „Theatrum Gedanense", nawiązująca do tradycji teatralnych Gdańska, a w szczególności do obecności angielskich aktorów w Mieście już w XVII w

<http://www.gdansk4u.pl/kultury/dluga>

Wstępny plan gry miejskiej

1. Przygotowanie planu gry
2. Przygotowanie szczegółowego scenariusza gry w oparciu o źródła

Przyjęta tematyka - oparcie się na niezaprzeczalnych historycznych walorach i symbolach ulicy Długiej – tu należy wyznaczyć kilka elementów – w zależności od przyjętych zasad – może być tak, że uczestnicy przemieszczają się po ważnych miejscach i rozwiązują zagadki z nimi związane, albo przeprowadzają doświadczenia

Scenariusz może zawierać konkretną fabułę/bohatera, bądź opowiadamy jakąś historię miejsca. Przyjmujemy także motyw przewodni/historię i wyznaczamy zadania do wykonania dla uczestników.

Ważne:

wprowadzamy klucz/rozwiązanie i element rywalizacji np. w postaci kartę do gry, która prowadzi uczestników, wskazuje zadania do wykonania i rozwiązując zagadki uczestnicy zwiedzają miasto w nietypowy sposób, np. ukryte elementy w fotografiach gdzie gracze muszą odszukać zaszyfrowane hasło, mapki, lakoniczne wskazówki dotyczące miejsc związanych z grą, wydanie „gazetki” adekwatnej do istoty gry itp., itd.

Można też założyć jako etap lub całą grę formę internetową - informacje przydatne do etapu miejskiego, np. interesujące stare fotografie, artykuły prasowe itp. forma w postaci gry komputerowej

Ulica Długa